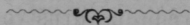

UČITELJSKI TOVARISŔ.

List za ŕolo in dom.

Izhaja v 1. in 15. dan vsakega meseca ter stoji za vse leto 3 gold., a za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise vzprejema uredniŕstvo, naroĉnino in oznanila pa Milic-eva tiskarna v Ljubljani.

Ŕtev. 3.

V Ljubljani, 1. februvarja 1888. l.

XXVIII. leto.

K novemu letu.*)

Odkar je velezasluŕni Bleiweis jel izdovati „Novice“, zaĉela se je ideja narodnosti ŕiriti tudi mej slovenskim narodom. Prosti narod se je prej imenoval po deŕeli, v kateri je stanoval, oslanjajoĉ se tako rekoĉ na deŕelno avtonomijo n. pr. Ŕtajarec, Kranjec, Koroŕec, Primorec i. t. d., kateri izrazi se ŕe tudi danes mej prostim narodom rabijo. In ĉe se tudi rabijo, vender vĕ prosto ljudstvo, da spadamo vsi, naj smo Ŕtajarci, Kranjci, Koroŕci, Primorci i. t. d. v jedno narodno skupino, v slovenski narod. Bleiweisove „Novice“ jele so prve posamezne naŕe deŕelane iz staliŕĉa narodne avtonomije imenovati Slovence. To staliŕĉe so za „Novicami“ zavzeli vsi naŕi ĉasopisi in knjige. I danes ni na slovenskih tleh mnogo ljudi, koji bi se ne zavedali svoje narodnosti. Svojo narodno individualnost smo razvili do tolike stopnje, da smo kompetentni zahtevati pred svetom enakih pravic z drugimi narodi.

Z razvitkom narodne individualnosti je tudi uĉiteljstvo v zvezi kot faktor ljudske izobraŕenosti. Z napredkom ĉasa napredovalo je z narodom i uĉiteljstvo ter pripomoglo koliko toliko k razvitku narodne zavesti. ĉe tudi se ta zadeva v prejšnjih ĉasih ni toliko uvaŕevala, ker smo bili mi uĉitelji v obĉe po svojem slabo organizovanem staliŕĉi navidez malo merodajni nasproti drugim mogotcem, vender se dandanes gleda drugimi nazori na nas i naŕe ŕolstvo, dā, ostali faktorji so uvideli, da spada uĉiteljstvo k najvaŕnejŕim faktorjem narodnim, kar se tiĉe njegovega duŕevnega razvitka ter kulture sploh. Kakor se je pred 100 leti izrekla cesarica Marija Terezija „schola est politicum“ (ŕola je politiĉna zadeva), po katerem geslu se ŕe dandanaŕnji drŕavniki i politiĉni faktorji ravnajo, istim pravom smatra narod ŕolo in uĉiteljstvo kot „res nationalis“ (narodna zadeva). To istino vidimo dandanes v naŕej drŕavi v vednem boji. Faktorji nemŕkega in madŕarskega naroda hoĉejo pridobiti nenemŕsko in nemadŕarsko ŕolstvo in uĉiteljstvo za sĕ skrivajoĉ se za drŕavno koristjo. Mogoĉe, da bi se jim to posreĉilo v prejšnjih ĉasih, dandanes to ni vĕĉ moŕno; kajti lastni „jaz“ razvit je do samostojnosti v vseh narodih naŕe ŕirne drŕave.

V takej neprestanej borbi se je razvilo ĉeŕsko, hrvatsko in poljsko ŕolstvo in uĉiteljstvo do tolike stopnje, da tekmuje danes s svojimi francozkimi in nemŕskimi kolegi tudi z onimi za mejami naŕimi; kajti veliki shod ĉeŕkega uĉiteljstva, kateri se je vrŕil pred jednim letom v Pragi, ŕtel je ravno takó 2000 udeleŕencev, kakor letoŕnji shod francozkih uĉiteljev v Parizu in nemŕkih v Gothi. ĉeŕsko, hrvatsko in poljsko uĉiteljstvo

*) Nekoliko zakasnjeno, a ŕe vedno umestno.

goji svoj razvoj na podlogi národne individualnosti iz stališča národne avtonomije ter izključuje popolnoma stališče deželne avtonomije. Oni imajo mnogobrojna društva, a vsa ta so spojena v osrednja društva, katera se nazivajo „Ustředni spolek jednot učitel'skych českých“, „Towarzystwo pedagog.“ in „Saveza hrvatskog učiteljstva“. Koncem leta 1887. gledajo ta društva ponosnim okom na dobre izsledke svoje delavnosti. Češko učiteljstvo ponaša sè s svojim dobro urejenim „Bolzanovim sirotčincem“, z izdavanjem velikih knjižnic in s svojim dobro organizovanim osrednjim društvom, v katerega pošiljajo vsa ostala društva do 150 delegatov. Poljsko učiteljstvo izvršilo je v letu 1887. svoj veliki shod v Stanislavovu ter začelo izdavat veliko knjižnico za mladino, a hrvatsko učiteljstvo si je letos s svojo lotrijo pridobilo sredstev za zgradbo konvikta učiteljskih sinov in hčera učiteljski dom.

Če se začetkom novega leta ozremo mi slovenski učitelji v minolost, vidimo za seboj nanizanih mnogo borb za razvoj našega šolstva in stanú. Prelistajmo svoje pedagogijske časopise! V njih čitamo dejanja in nehanja mnogih naših društev in če bi hoteli „skleniti račun“, ga ne moremo, ker nam manjka knjigovodje in šefa „Osrednjega slov. uč. društva“, s katerim bi nastopili stališče národne avtonomije. Do sedaj delovali smo le vsak po svojem društvu v svojem okraji ne oziráje se na druga društva in sosednje tovariše svoje t. j. doslej smo delovali iz stališča deželne ali celó okrajne avtonomije. Tako delovanje ne zadostujejo niti národu, niti našim stanovskim potrebam. Národ in potrebe našega stanu pripisale so koncem minolega leta našemu „nesklenenemu računu“ pravi pravicati „debet“ ali „dolžan mi je“. Slovensko učiteljstvo se torej naj združi v jedno celoto, smatrajoč svoj stan in šolstvo za „res nationalis“. Le kot združena moč postanemo tudi mi merodajnejšim faktorjem za šolstvo, svoj stan in za národno individualnost. Brez združenja nam ni moči uspešno delovati niti na ustanovo organizovane knjižnice, niti na urejenje naših plač in pravic, sploh brez združenja nemamo istega vpliva, katerega ima učiteljstvo drugih národov. Ko se je leta 1885. obhajala na svetih tleh Velegrajskih tisočletnica blagovestnikov naših, sv. Cirila in Metoda, obdržávalo je češko učiteljstvo veliki shod na Velegradu, kojega se je udeležila tudi cerkvena oblast Moravska, ter se je pokazalo v vsej svojej vrednosti in dostojanstvu, da zna svojo zadačo izvrstno rešiti, a sedaj se užé pripravljajo na oslavo tristoletnice (l. 1892.) rojstva Komenskega (*1592.), koji se sme smatrati pravim trasatorjem moderne pedagogike. Kakó bode to tristoletnico slavilo slovensko učiteljstvo? In minulega leta bi se bila morala slaviti 25letnica našega pedagoga Slomšeka! Bože moj, kakó? Nobeno društvo se ni čutilo kompetentno pozvati druga društva na oslavo 25letnice Slomšekove, kar je samo ob sebi umevno; ker brez osrednjega društva se to ne dá izvesti. Ravno ista nebrižnost nas zna zadeti letos in leta 1892., ako si ne uredimo svojih stanovskih razmer po načinu sosednjih tovarišev. Organizujmo se, brez organizacije ne moremo ničesar izvesti!

Nastopilo je leto 1888. Vsa država naša pripravlja se na oslavo 40letnega vladanja Njegovega Veličanstva. Posamezne dežele, občine in društva vseh stanov izražale bodo vladarju svojo udanost in ljubezen z različnimi človekoljubnimi podjetji. Kaj storimo mi slovenski učitelji? Ustanovimo si na oslavo 40letnega vladanja Njegovega Veličanstva „osrednje slovensko učiteljsko društvo“! Ker je Celjsko učiteljsko društvo začelo srečno razpravljati o takej zvezi, naj priobči isto poziv vsem učiteljskim društvom in ostalemu učiteljstvu po vseh naših deželah, s katerim jih pozove k izvolitvi delegatov, delegati pa osnujó zvezo našo. Leto 1888. nam vzbuja torej nádo oživotvoriti naše nakane. „Viribus unitis“ slavi letos svojo 40letnico, zapústimo o tej priložnosti stališče deželne avtonomije ter nastópimo pot národne avtonomije z vladarjevim geslom „viribus unitis“.

Od l. 1848. šteje národ naš razvitek svoje individualnosti. In v teh 40 letih je tudi naše učiteljstvo napredovalo več ali manj, kakor so mu razmere dopuščale. Ustanovila so se mnoga okrajna učiteljska društva, izdaval se različni pedagogijski časopisi, od katerih sta se nam ohranila „Popotnik“ in „Učit. Tovariš“. Društva naša nalikujajo raztresenim udom brez glave. „Popotnik“ in „Tovariš“ pa zastopata v prvej vrsti svoje deželane, na druge se jima ni možno toliko ozirati, dokler nemamo zveze naših društev „Viribus unitis“ se poklónimo letos Njegovemu Veličanstvu z ustanovo osrednjega društva na oslavo 40 letnega njegovega vladanja, ki je ob jednom naša 40 letnica. Učiteljstvo slovensko se bojuje za sé in svoj národ z ljubeznijo in udanostjo do prestola državnega, čeprav bi nam nasprotniki radi očitali nelojalnost, ako bi mogli. Leto 1888. nam pokaže, če umémo take imenitne prilóžnosti uporabiti, da izrečemo prestolu svojo udanost in ljubezen, šolstvu svojemu in stanu pa da zadovoljimo nujno potrebo, kojo smo dolžni namfriti.

Izven tega veselega dogodka presenečuje novo leto slovensko učiteljstvo z neko neljubo postavo deželnega zbora štajerskega gledé premeščenja učiteljskega osebja. Z Dunaja sem pa dohajajo resni glasovi. Pretí nam konfesionalna šola. Torej novi boj! Ne! Cerkev smatra šolo in učiteljstvo za „res confessionalis“, národ pa za „res nationalis“. Cerkev in národnost si ne nasprotujeta, temveč se ujemata, kar svedoči družba sv. Mohorja in društvo sv. Cirila in Metoda. Ne bojmo se konfesionalne šole, če se tudi uvede, ne bode v smislu prejšnje konfesionalne šole, temveč v duhu sedanjem. Nad Evropo se zbirajo temni politični oblaki, nek tajni strah navdaja prebivalstvo in časnike, da zna s prihodnjo vzpomladjo bukóiti občni nemir. Leto 1888! odstrani vsako nevarnost državi, národu in stanu našemu! Uresniči nam vroče želje, združi nas, da porečemo z Njegovim Veličanstvom „v viribus unitis je naša moč!“

Veselo novo leto šolstvu in učiteljstvu slovenskemu in vsemu njegovemu delovanju!

Otroška individualnost.

Fr. Gabršek.

VI.

V vsaki šoli se nahaja nekaj otrok, ki se odlikujejo pred vsemi drugimi s svojo bistroumnostjo. Take otroke navadno imenujemo nadarjene ali talentovane. Vender je velika razlika v talentih. Pravi talent se kaže v vztrajnem naporu po dosegi stavljenega si smotra. Takov napor se pojavlja tudi v manj ugodnih okolinah, kadar bi kakov drug učenec omagal pod težo sovražnih ovir. Take učence je najbolje prepustiti lastni sili, o kateri so uverjeni, da jim pomore do zmage. Podpirati jih gre še le tedaj, ko se pridruži njihovemu duševnemu naporu tolik trud, da je razvidno, da bi opešali v svojem teženji. V takih slučajih bodo uvideli blagohotni namen podpore, kar jih bode še le vzpodbujalo k nadaljni duševni borbi. Od pravega talenta pa gre razlikovati vsako površno živahnost, kateri se morda često pridruži še dovtipno domišljevanje ali uganjanje kakih neumnih šal. Takovega duševnega pojavljanja ne moremo smatrati za podlogo pravemu talentu. Takó niso talenti niti take prebrisane glave, ki imajo najboljšo voljo, prisvojiti si duševnih dober; vender jim često nedostaje duševnih sil, s katerimi bi vzprejeli in obdržali učno tvarino. Iz tega razloga je takim učencem pravi pouk skoraj nepristopen. Učé se bolj mehanično, manjka pa jim notranje razboritosti o vrednosti podanega gradiva. Pri taciñ otrocih se o kaki odločnosti niti govoriti ne more; zato pa je jako težavno odpraviti to nepovoljno duševno stanje. Ozdravijo se le, ako jih uverimo, da se

more s pridnostjo nadomestiti marsikak duševen nedostatek in da sama prebrisana glava brez marljivosti ni še znak uporabnega talenta.

Večkrat opazimo, da manjka boljšim učencem onega dobrodejnega čustva, ki tako lepo znači svojstvo nepokvarjenega srca. Taki učenci so potem često razposajeni, in ni jih lahko vladati in v redu vzdržati. Tako bitje priča, da je notranjost otroška prepolna vsakojakih in nasprotnih čuvstev, pri katerih se je v ugodnih trenutkih zamudilo, da bi se bili dovedli v soglasje z vnanjim svetom. V otroku se menjavajo predstave hitreje, nego si jih more primenjovati ter jih urejevati. Ker se mu ne more novo predstavljaje zaprečiti ali ustaviti, rodi se v njem neko napeto stanje, ki mu razburja živce in učini, da postane otrok nestalen in za koristno učenje nesposoben. Ker so navadno taki otroci vzprejemljivi tako za dobre kakor za slabe vtiske, vplivaj nanje nepretrgoma z jednovrstnimi vzornimi sredstvi in ne pusti jim časa, da bi njihovo doumevanje motile kake postranske predstave. S tem se bodo navadili, dalje časa osredotočevati svoje misli na jednolike predmete in pri istih vztrajati. Naposled se bode njih duševna sila opazljivosti tako ojačila, da bodo mogli brez truda pripénjati nove nazore na prejšnje, ki so se jim užé utrdili v notranjosti. Vender bode tako vplivanje le tedàj imelo povoljen uspeh, ako se niso užé preveč udali ljubezni do zložnosti in ako kažejo v svojem delovanji vsaj nekoliko pridnosti in srčnosti.

S pravim talentom tudi onih otrok ne smemo zamenjati, ki so sicer vzprejemljivi za vsak vtisek, tako tudi sposobni, da svoje misli prilagode vsakemu izpremenjenemu nazoru in vsaki novi predstavi, ki pa vender svojih misli ne morejo posebno oživiti, t. j. dati jim novo obliko ter jih tako dejanski obistiniti. Taki otroci govore prijetno, a brez temeljitega preudarka, rabijo posebne prisposobe, a manjka jim duhovitosti, radi bi bili dovtipni, kar pa ne prija otroškemu življu. Svojih sodrugov se hitro oklenejo, toda ne toliko iz ljubezni do njih, temveč iz potrebe po družbi. Taki otroci se sicer lehkó učé, a ker so jim misli nestalne površne, zato hitro pozabijo priučeno tvarino.

Prav zato je nestalnost in vedna nemirnost pri dobrem zdravji dvoumno znamenje, sosebno kadar ni nobenega vnanjega mika, ki bi vzbujal nehotno nemirnost. Taka nestalnost je vzlasti zaradi tega še posebno kvarna, ker se takov otrok najraje pečá z nebistvenimi mislimi in ker se mu v mišljenje vrivajo take predstave, ki škodujejo nežnemu čutu njegovemu. Ako pa se predstave tako menjavajo in v taki obliki porojajo, da otrok vedno obdrži neko glavno misel vodnico, tedaj tudi nemirnost, iz tacega predstavljaja izvirajoča, ni popolnem nevarna. Naopako more tako stanje učencu pripomoči do celó obsežnejše razvidnosti in do širjega duševnega obzora, ako ga namreč vodi umen učitelj, ki vé, koliko in kakih vtiskov je treba učencu, da se mu vzbudi napominano svojstvo.

Pred vsem pa je potrebno, da imajo taki otroci vedno kako opravilo, ker uprav brezdelica provzročuje, da se otroška duša ne poprime kake določene predstave s toliko močjo, da bi se zaprečilo pojavljanje sorodnih a nebistvenih predstav. Ako pa nam je otroka tako voditi, da ga obvarujemo nemirnosti in s tem raztresenosti, opazovati moramo vnanje okolnosti, v katerih živi ali v katerih je vzrastel, da le-tem priličimo naše postopanje. Na mah ga nikakor ne smemo prestaviti v drugačne okolnosti, niti ne smemo vplivati nanj z novimi sredstvi, ne da bi ga poprej pripravili in usposobili za vzprejemanje tacih vplivov. Vrhu tega je treba otroka navaditi na natančen red in ga prisiliti, da izpolnuje vse ono, kar se mu nalaga. Najbolj pa nam gre paziti na to, da deluje otrok iz lastnega nagiba, ker le takovo delovanje more postopati trajno in roditi značaj. Zato je treba tudi minljivim razburjenostim modro in previdno prizanašati, ako se pojavljajo brez kljubovanja in brez strasti. Pred vsem pa je gledati, da se otrok sploh ne razburja. Ker se v skrajnostih redkokdaj nahajajo vrline, zato se tudi razburjenosti

in strasti ne morejo smatrati za pravi izraz otroške individualnosti. Močna razdražbe zeló škodujejo duši in telesu; zdrava duša pa biva le v zdravem telesu; zato je posebna dolžnost vzgojiteljeva, da jih zapreči in brzdá.

Knjiga Slovenska.

§. 5.

Slovani odkod? — Iz lepe Indije, pravijo nekteri. Kakor so Germani iz Perzije, tako so Slovani iz Indije za njimi pomikali se ter priselili v Evropo. Iz srednje Azije, pišejo drugi; iz prednje, velijo tretji, nekako iz Armenije, kar se vjema s sveto povéstonico, da smo Slovani sploh — Jafetovci, kateri so v last dobili severo-zapadno Azijo pa Evropo.

Da so Slovani iz Azije prišli v Evropo, to je res; ali — kedaj in kod? V p'ředzgodovinski dobi, trdijo zgodovinarji malo da ne vsi, in štejejo jih torej med narode evrópske. Kedaj pa so dospéli v sedanje domovje, v tem se ne vjemajo.

Od perviga tukaj
Stanuje moj ród,
Če vé kdo za druj'ga,
Naj reče, odkód?

Tako ménijo eni, da so Slovani prvotni stanovniki ob jugu in na zapadu — v starodavni Iliriji in Germaniji — in da so odtod selili se pozneje na sever in vzhod. Drugi učijo, da so še le v dobah občnega ljudskega preseljevanja prišli v te kraje. Spet drugi kažejo, da so eni došli vže v dobi p'ředzgodovinski, eni pa so dospéli o splošnjem preseljevanju narodovskem ter se sklenili tod s prvobitnimi rojaki svojimi in to dokaj verjetno dokazujejo.

Mej prvimi je novejši čas vzlasti A. V. Šembera, kateri v knjigi „Západní Slované v pravěku“ l. 1868 našteva tudi pisatelje, ki so mnenja njegovega; mej Slovenci sta na pr. Vodnik, J. Zupan itd. Tako je trdil vže A. Bohorič (Arct. Hor. 1584), da so v starodavnih časih Slovani bivali ob Jadri, do Pada, v Helveciji, do Rena, ob virih Drave in Donave, ob Labi, med zalivom Venediškim in Venetskimi (inter sinum Venedicum et Venetum), na vzhod do morja Črnega in Egejskega itd. — »Vindisa, Vindona — Slovenski ste blè — Na Nemcih Slovincu — Je Vindec ime (Vodnik)«. — Dotod so pa preselili se iz Azije ne le ob severu, po ravnini med Uralskimi gorami in morjem Hvalinskim, ne le po Kavkaziji, ampak tudi ob jugu, preko Male Azije in po morju, kajti:

Že močen na morju
Ilirjan je bil,
K' se ladie tesat
Je Rimic vučil.

§. 6.

Ob času občnega preseljevanja narodskega začne se daniti v zgodovini. Bolje vzlasti nemški podkrovani učenjaki kažejo, da je prvotna domovina Slovanóm v Evropi v V. stoletju pred Kristusom vsaj že bila zemlja med izvirom Dona in Dnjepra, proti zahodu do Baltiškega morja in do srednje Visle, proti jugu le do Pripeta. Odtod so se Slovani razširjali ob severu, na jug in zahod. Tako so se nekoliko vže v II. stoletju po Kristusu selili ob Severnem morju (Pomorjani) nekteri slovanski rodovi in do IV.

veka naselili ob Labi proti zapadu na pr. Bodrici, med Odro in Labo Lutiči ali Veleti, v Lužicah po Braniborskem in Saksonskem Sorbi ali Srbi itd.

Živejše preseljevanje se prikazuje po razdejanju Hunskega kraljestva in Rimskega cesarstva. Srbom ob jugu so se naselili Čehi v sedanje dežele mej l. 454—495, njim na vzhod od reki Moravi Moravci in pod Tatro na jug do Panonije Slovaki.

Okoli Novgoroda in jezera Ilmenskega bival je rod z imenom Sloveni, kateri so se vže v III. veku po Kr. jeli umikati iz dotedanje domovine proti jugu, nekaj podložni Gotom, nekaj poznej Hunom; v IV. stoletju so stali poleg Črnega morja in v Podonavju. Koncem V. stoletja so začeli siliti čez Donavo v dežele Grške in Ilirske. V prvi polovici VI. veka so se vseskozi bojevali z Grki tako, da se je tresel pred njimi Carigrad in da so nameravali pridobiti si tedaj mogočni Solun (Tesaloniko). Da so se mnogi po omejenih krajih stanovitno naselili, pa tudi pozgubili med ondotnimi narodi, spričuje povestnica. V drugi polovici VI. stoletja prišli so Slovenci pod jarem silovitih Avarov, kateri so jih hudo stiskali ter pred seboj dalje tirali proti zahodu. Kedar so l. 568 Langobardi v Italijo odšli iz Panonije, prišli so vanjo ter v Norik in Karnijo Sloveni. Pomikovali so se ob Donavi po sedanjem Hrvaškem, Kranjskem, v Furlanijo in daleko na Benečansko, celó do reke Nadiže, pa po zapadnem Ogerskem, sedanjem Avstrijskem, Štajerskem, Koroškem, nekoliko na Švicarsko, Tirolsko in Solnograško. Z Bavarci imeli so prvi boj l. 595. Po Istriji so z Avari in Langobardi vred razsajali l. 598 itd. Osvobodivši se Avarov vdarili so jo nekteri v Dalmacijo in zapadno Ilirijo. Po tem takem so vsaj konec VI. veka v svoji sedanji domačiji gotovo vže bili — Slovenci.

V prvi polovici VII. stoletja so iz pokrajin zatatranskih — iz Bele Hrvatije — priselili se na jug Hrvatje ter razširili po južni Panoniji, po Dalmaciji in Iliriji, in za njimi — iz Bele Srbije — prišli Srbi ob desnem bregu dolnje Donave po sosednih deželah l. 620—640, katerim na vzhodu in jugu so se l. 678 vstanovili Bolgari. Dežele za Karpati ob Odri in Visli posedli so slovanski rodovi, ki so zvali se Lehi in poslej Poljaki, in za njimi proti severu in jutru rodovi, ki so klicali se naposled Rusi.

Proti koncu VII. stoletja so ustavile se selitve Slovanov proti zapadu in jugu, in v VIII. in IX. veku prikazujejo se njih posebni rodovi po neizmernih prostorih skoro zdržema od morja Jadranskega in Baltiškega do Črnega in Egejskega v svojih gotovih stanovih.

§. 7.

Slovani so po svoji naravi bili kakih lastnosti? — Bili so po spričevanju prijateljskih in neprijateljskih pisateljev verni in pobožni, pridni in delavni, mirni in pohlevni, pošteni in gostoljubni. Vendar se nekterim rodovom oponaša, da so bili lokavi, prekanjeni, duha tlačanskega, malo snažni; sicer miroljubni, po zmagi pa divji in neusmiljeni, gojili so vzajemno osveto ali krvavo maščevanje. Sploh se jim očita grda nesloga in slepo posnemanje tujstva, preveliko čislanje tuje besede in navade.

Nekteri opisujejo Slovane tako, da jim je vse zlato, a nekterim je vse blato! Pravo ima pač Jungman, kateri piše: „Davni Slovani so bili narod močen, pogumen, in so imeli vsakoršne čednosti in napake mladih narodov; ljubezen do prostosti, pohotnost in krutost na vojni, dobrotljivost in gostoljubnost domá. Od najdavnejših časov so se bavili z živinorejo, poljedelstvom, trgovino in rokodelstvi. Ljubili so godbo, in skladali sebi pesmi narodne in bojne, znali so računstvo in brez dvoma tudi pismo“. Tako primeroma jih opisuje tudi Herder (Ideen z. Phil. d. Gesch.).

Kar so tu in tam hudega učinili divji Huni in Obrí (Avari), podtika se morda časih nepravedno Slovénom. Sicer pa: „Slavus sum, nil Slavici a me alienum puto (Kollár)“.

§. 8.

Slovani v družinskem in narodskem življenju — kaki? — Od nekdanj so živeli Slovanje v rodovinah ali zadrugah. Zadruga je imela vse premoženje skupaj; eden je delal za vse, vsi za enega. Da je šlo v tem gospodarstvu vse po redu in pravici, za to je skrbel starešina ali gospodar. Zadrugi so po prvem starešini dajali si skupno ime, katero je prehajalo tudi na njihovo stanovanje ali selo. — Iz zadrug in izselbin okoli nastale so župe ali županije. V zadrugi je sam starešina oskrboval skupne reči; kedar so pa te zadevale vso županijo, posvetovali so se o njih vsi zbrani starešine in njim na čelu je stal župan, t. j. starešina cele župe, celega roda. Župan je imel za ves rod vse tiste dolžnosti, ktere je imel gospodar do zadruge. Vzlasti je bil svečenik, sodnik in vodnik v boju. Za župana je mogel biti voljen samo kak ud posebne družine, iz katerih družin je nastalo plemstvo slovansko. Županija je imela svoj grad, kjer so hranili dragocenosti in da so ob vojnih časih starci, žene in otroci v njem imeli zavetje.

Ker so rodovi naravno naraščali, druge županije in posamezne družine dobrovoljne ali primorane k drugim pristopale, osnovalo se je iz rodov celo ljudstvo, narod. Tako ljudstvo je imelo svoj višegrad. Tam so se hranile svetinje vsega naroda, tam je stanoval knez in je bilo zbirališče narodne skupščine. Vse ljudstvo je bilo pokorno vladarju, ki se je samó iz ene družine volil. Izvoljenec se je usedel na knežev stol in dopolnil razne obrede, ki so bili s tem sklenjeni. Knezi so potem stali ljudstvu nasproti ravno tako, kakor starešine v zadrugi.

Slovanje po svoji naravi niso bili bojaželjno ljudstvo. Poglavna skrb jim je bila ohraniti in obraniti, kar so imeli, pri kmetijstvu, obrtniji in raznih rokodelstvih. Da bi bili v sosedne dežele z orožjem v desnici po plen hodili, tega stari Slovani niso poznali. Le malo rodov je, o katerih se to ne more reči. Tuje dežele so posedli še le potém, ko so je poprejšnji prebivavci popustili prazne.

Slovanski knezi so bili iz prva samo vrhovni svečeniki in sodniki narodovi in ob vojnem času njegovi vojvodje. Deželne ali splošnje reči so obravnavali v očitnih zborih, katerih so se vdeleževali starešine večih rodov, ali kedar se je kaj posebnega ukrepalo, tudi gospodarji plemenitih in svobodnih družin. Določevalo in razsojevalo se je po večini glasov. — Slovani so imeli vsi enako pravico. Ženske so bile samostojne in spoštovane, in mogoče jim je bilo za starešine, županje ali kneginje izvoljenim biti. Sužnjih in siromakov niso imeli med seboj. Rob jim je bil le, kogar so v vojski vjeli, ali kdor se je tako pregrešil, da so ga obsodili ali prodali v sužnost. Zakon (postava) jim je bil kakor starodavna sveta zapuščina in v varstvo izročena bogovom. Živeli so sploh po očkakovsko (patrijarhalno).

Družinsko in državopravno življenje nekdanjih Slovanov slikata najbolje H. Jireček pa Bogišić; ta bolj z ozirom na južne, oni pa na severne rodove, kakor se meni zdéva. Sicer glej: Glasnik Janežičev l. 1866 str. 35—104.

Iz šole za šolo.

Kazalni uk.

Učenje na pamet.

Seničica.

B'lo je zadnji teden grudna,
V hiši sem domá sedel,

Sev'ra sapa zunaj studna
 Brila je, pa sneg je šel;
 Kar na oknu zunaj ptica
 Kavsat pride s kljunom s'nica.

Milo vpira v me očesa,
 Péti pesmico začnè,
 Mili glas za moja všesa,
 Srcu mili bolji še;
 In poslednjič melodije
 Žalostno tako zavije:

1. „S'rote vsmili Mene ptice Vboge v sili Se senice; Lej nožica Prezebuje, Perutnica Omaguje Vbogi meni Revni ptici Zapuščeni Zgolj samici!	2. Daj me k sebi V hišo vzeti, Se pri tebi Mi pogreti; Zunaj piše Sapa studna, Zima više Rep si grudna. Lakot grusti Mene v sili Saj ne pusti! Vsmili, vsmili	3. Sirotice Revne bore Se senice, Ki ne more Najti piše. Sneg, lej, krije Log in griče, Krme ni je. Torej k sebi Daj me vzeti,	4. Se pri tebi Mi pogreti; Bom ti pela, Prepevála, Srce grela, Zveselj'vala; Vsmili, vsmili Sirotice Vbogo v sili Se senice!“
5. Meni se pa revca smili, Pesem gane me v srcé, Iz očes tekó po sili Vročé, grenjke mi solzé; Oknice tedaj odklénem, Ptico k sebi v hišo dénem.	6. Ino jesti, piti zvesto Vsaki dan sem ji dajal, Stanovanje sem ji, mesto V kletici široki zbrál. Ino dan na dan mi poje Ona sladke pesmi svoje.	7. Zdaj pa pride vzpomlad mila, Travniki se zelené, Ptičev truma se vrnila Je v logove, na vrté, Vsa zelena je dobrava, Prerojena je narava.	
8. Ino moja draga ptica Si želí na vrt nazáj, Veselí jo log, gorica, Rada bi zletela v gaj, Z drugim' pticam' peti slavo, Radovati se z naravo.	9. Torej zvedši njene želje Kletke odprem ji vratica — Vun zletí, ia o veselje! Na drevó se vrteca Prosta vsédša peti jame, Se hvaležno ozira na me.	10. Ino z mnogo drugim' pticam' Vred zletí v zeleni gaj, Toda mnogokrat s sestricam' Vrne se na vrt nazáj, Ino tukaj žvergoléva, Se hvaležno razodeva.	

Drevje po zimi.

Listovje na drevji jeseni rumení in spada. Listovje pokriva potem na zemlji speče cvetice in zelišča. Drevje nima listovja. Veje in mladike so prazne. Drevje je golo. Vidi se, kakor bi bilo suho in mrtvo. Na vejicah so še majhna očesca. Jelov ali hvojev les ima iglam podobno listovje in po zimi ne spada. Jelovina po zimi ni gola. Jelovina je tudi po zimi zelena.

Učenje na pamet.

Golo drevce.

Kaj žaluješ, drevce moje,
 Kje je lepo cvetje tvoje,
 Kje zeleno listovje,
 Kje obleka tvoja je?

Vsa zgubilo si peresa,
 Gólo gledaš tje v nebesa,
 Veje imaš vse nagé,
 Mrzel veter brije v té!

Nič ne maraj, drevce moje,
 Konec bode reve tvoje,
 Kmalu pride k nam vzpomlad —
 Oživilo boš takrat!

Jelka.

Jelka ima iglam podobno listovje, in se imenuje hvojev les ali šilovka. Deblo je ravno ko sveča. Raste visoko. Skorja je rudečerjava in ni zeló razpokana. Korenine

ne segajo globoko v zemljo. Zatorej je vihar rad podere. Veje stojé največ vodoravno od debla. Jelka ima tudi po zimi zeleno listovje. Tudi ima češarke (štorže), v katerih je seme shranjeno.

Delo z lesom.

V gozdu delajo drvarji. Posekujejo drevesa sè sekiro. Štorovi ostanejo v tleh. Rujejo in razsekajo se pozneje ter se rabijo za kurjavo. Tanje veje se povežejo v butare in so tudi za kurjavo. Deblo je veliko vredno. Nekatera debbla vozijo na žago, kjer iz njih žagajo deske in letve. Druga pridejo precej iz gozda v delavnico k mizarju, tesarju, strugarju i. dr. Ti rokodelci les razno rabijo. Nekatera debbla razžagajo se z žago na manje kose. Žaga je orodje. Jeklena je. Ima precej velike in ostre zobe. Drvarji z žago debbla žagajo. Žaganje pada na tla. Male deblove konce razsekajo sè sekiro na polena. Polena se zlagajo in uravnajo v krado.

Cvetice po zimi.

Po zimi ni cvetic v gozdu, ne na polji in ne na travnikih. Vse cvetice so zvenile in se posušile ter počivajo v zemlji. Ljubi Bog jih je sè snegom pokril, da ne zmrznejo. Kadar bode sneg skopnel, se bodo cvetice zopet iz zemlje prikazale.

Nekaterikrat se po zimi na oknih naredé in pokažejo ledene cvetice. Ko jih solnce obsije, se stajajo in so voda.

Učenje na pamet.

Ledene cvetice na oknu.

Kdo naredil je cvetice,
Ki na oknu nam cvetó,
Kakor lepe srebrnice
Druga z drugo se vijó?

Zunaj huda sapa brije,
Cvetke več nobene ni,
Debel sneg vso zemljo krije,
V gorko hišo vsak hití.

Zdaj na oknu nam cvetice
Vsem v zabavo rastejo,
Kakor lepe srebrnice
Mrzlo zimo lepšajo.

Huda zima.

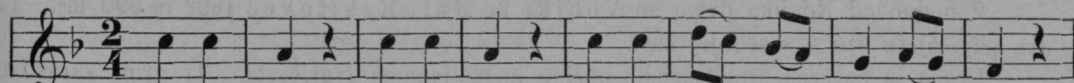
Sapa razmrzna pribrija ostró,
Skorja ledena pokriva vodó.

Ljuti viharji razsajajo z'ló,
Zemlja počiva pod snegom sladkó.

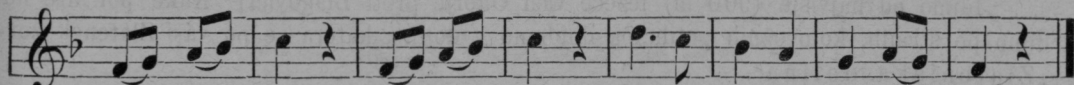
Stvarnik pa vzbudil naravo bo spet,
Dal jej bo mlado zelenje in cvet.

Petje.

Na sanéh.

1. De-bel sneg kri-je breg, Zdaj pa vsak le po sa - ní!
2. Ka-kor vlak te - če vsak, Za-dri - či - mo se do dná!

1. V kla - nec gor', zo - pet dol' Ur-no vsak naj zdaj hi - tí!
2. Če s sa - ní spod - le - tí, Pa-dem le na meh-ka tlá.

Opis šolske občine Blagovica

v zemljepisnem, prirodopisnem in zgodovinskem oziru v korist metodiki domovinoslovnega pouka.

Sestavil **Fran Marolt**.

b) *Prirodoznanski opis.*

a) *Orografija.*

Povsem ves svét šolske občine je gorát, a poleg tega rodovitnen!

Hribje pokriti so z bukovimi gozdi, mešani sè smrečjem. Vmes pa so lepe doline in rodovitne njive.

Kar je doline — ravnine, pa je tudi okinčana z lepimi rodovitnimi njivami in zelenimi senožeti, mej katerimi se vijete bela Dunajska cesta in šumeča Radomlja.

Večji del občine je gorát, leži v hribih. Severni del je gorát; le od zahoda proti vzhodu vije se v dolini raván, a še ta je majhna!

Severno hribovje so prvi južni obrouki Menine planine, južno pa je také zvano Moravško pogorje. Dviga se v nekaterih vrhuncih mogočno proti nébu. Oglejmo si najbolje poznate višine!

Špilck zove se vrhunec nad vasjó Gábrje, vzhodno od Šipeka*), kateri mu je skoraj enako visok. Stojí ravno na méji mej Blagoviško in Špitališko faro, meri pa 954 m.

Tù ti je diven, veličasten razgled! Ako se obrneš jasnega dné proti jugu, razprostira se pred taboj célo Mengiško in Ljubljansko poljé!

Celó góri do Kranja vidiš! Proti vzhodu pa se razteza lepa Savinjska dolina doli do Žavca. Cerkvic vidiš in šteješ več nego 30!

Pokrit je Špilck z redko bukovino in na Špitališkem pobočji sè smreko. Večji del pa je gol. „Špilják“, ali kakor ga ljudstvo imenuje „Špilck“, (špi „lja“ — špil „ja“ k) pomeni tù gol, pust hrib.

Sosed Špiljaku proti zahódu je Konjick (887 m). Ljudstvo zove ga lé „Volčje jáme“ in to ne brez vzroka! Vsaj je poln tako zvanih „volčjih jam“. Prebivalci tù gori napravili so navlašè umetne volčje jáme, katere so pa sedaj užé po vsem zasute.

Pred kakimi 100 leti bili so tù gori v vélikih gozdih gotovo volkovi in medvedje. Saj so pastirji podružnice Pišanjevica — Češnjiske fáre — vsako leto darovali sv. Klemenú nekaj ovčje volne, da bi njih črede varoval napadov divjih volkov.**)

Istina pa je, da so leta 1882. — bila je huda zima — volkovi posestniku „Jakel-novcu“ raztrgali več ovác!

Zahodno od Konjicka dviga se Vobiki in Mali Rakitovec (898 in 890 m). Ta dva pa stojeta užé v sosednjej fári.

Desna in severna strán šolske občine je ob jednom i gričasta. Ti griči zarasteni so sè smrečjem ali obdelani v zeló rodovitne njive.

Solnána stran je v obče jako rodovitna.

Idimo od najvišje (900 m) ležeče vasí Gábrje proti Blagovici! Kake pol ure hó-dimo po strmih, kolovoznih potih, pa doidemo v dolino, katera se po vási Zlatenek zove „Zlateniška dolina“.

Ta stranski del Črnega Grabna razteza se od središča Blagovice (t. j. od cerkve) 1 km na dolgo proti severu. Dolino to moči Zlateniška, katera z dotoki vred góni 5 mlinov in 2 stopí.

*) „Šipek“ je velikánski gozd.

**) Schumi: „Archiv“ 1882/3, Bd. I. pag. 56.

Pri „Ahčanovem mlinu“ odcepi se proti zahodu — Žirošca dolina. Po njej pretaka se Češnjica.

Tisti del Črnega Grabna, kateri se razteza od cestnega kamna 29³/₅ km do istega 34¹/₅ km od zahoda proti vzhodu, zove se, ker leži v šolski občini Blagoviškej, — „Blagoviška dolina“, ali v ljudstvu „Bvagójska“, — „Bogójska dolina“.

V tej dolini leže vasi: Zgornje Lóke, Podsmrečje, Blagovica in Petelinek.

Po dolini pretáka se šumeča Radomlja, katerej Zlatenšica nasproti Piskarja največ vode donáša.

Obrnimo se sedaj proti senčnej stráni!

Tù gléda kaj prijazno nad farno vasjó Blagovica podružnica farne cérkve — cerkev sv. Neže, v ljudstvu „Golčajska cerkev“.

Ta cerkev stóji na 674 m visokem hribu, kateri se zove Golčaj (a ne „Golčar“, kakor je čitati na generalštabnem zemljevidu „Ljubljana — okolica“!) ali gora sv. Neže.

Po grebenu tega Morávškega pogorja vódi steza skozi bukovino na goro sv. Valentina ali Limbarško goro (778 m). Ta pa stóji užé v Morávškej šolski občini.

Gozdi, pravi velikanski gozdi, kateri se od Golčaja na desnej in levej stráni teh gričev raztezajo, zovejo se „Planjáva“ — v ljudstvu „Planáva“.

Posamezni gozdi imajo zopet svoja imena, kakor: Lipovca, Jelovca, Karlovca, za Kalom i. t. d.

Razne steze in kolovozna pota jo križajo. Lepšega sprehoda, nego je tù lepega poletnega jutra, ga ni! Prijetno je vonjati „hribovski“ zrak Planjave, a še lepše, veseliti se tù góri svéte gozdne tišine, katero moti le piskanje jereba, glasni ku — ku in petje neštevilnih gozdnih pevcev! Tudi flora, osobito apneniška, je tù gori mnogobrojno zastopana!

Planjáva, bogáta na lesu, bila je do 1832. l. vlast Belneške graščine na Morávškej dolini.

Pozneje, l. 1872. pa se je razprodala. Največji del je sedaj imovina posestnikov Frana Cerarja — „Piskarja“ in Janeza Petriča — „Krištofca“.

Valvazor pripoveduje, da je bilo pred kakimi sto leti v Planjavi še polno volkov, medvedov, divjih prašičev in jelenov.

Sosed Golčaju proti vzhodu je Voblek (685 m).

Na senčnem pobočji je sélo Uranke. Voblek pomeni tù „pooblan hrib“ (rasierte Höhe).

Kakih 10 minut od Golčaja, mej tem in Voblekom je „Špajndov“ (670 m). Beseda ta navstala je brž ko ne iz „Županji dol“; na desnej „Španjdova“ je namreč dolina, katerej pravijo „Županja dolina“ ali „Županji dol“.*)

Tudi se njive na desnem pobočji zovejo „Županje njive“.

Istina je, da je jedna teh njiv, precej obširna je, vlast sedanjega župana!

V Blagoviškej dolini, za poslopjem posestnika Piskarja razteza se velik travnik s petimi njivami, kateremu v občé „Piskarjev travnik“ pravijo. V zgodovinskem opisu ga bodemo še omenili!

(Dalje prih.)

Književnost.

— „**Kočevsko okrajno glavarstvo**“. Zemljepisno-zgodovinski opis. S sodelovanjem nekaterih učiteljev Kočevskega okrajja spisala Št. Tomšič in Fr. Ivanc, učitelja. Založila in izdala okrajna učiteljska knjižnica v Kočevji. V Ljubljani. Natisnila „Národna Tiskarna“. 1887. — Knjižica obsega 108 str. v 8. in je prav marljivo in pregledno sestavljena, kar kaže, da sta se

*) Schumi „Archiv“, 1882/3, Bd. I. pag. 250.

vrla gg. pisatelja pri tem delu mnogo trudila. Namenjena je v prvej vrsti učiteljem in učencem, v drugej pa vsakemu, ki se zanima za zemljepisne razmere in zgodovino Kočevskega okrajnega glavarstva. Priporočamo jo tedaj slovenskemu učiteljstvu in sploh vsem rodoljubom. Dobiva se po 55 kr. (po pošti 60 kr.) pri gosp. Fr. Ivancu v Velikih Laščah, pri g. učitelju A. Lapajne-tu v Ribnici in v „Národní Tiskarni“ v Ljubljani.

— „**Vrtnar**“ imenuje se nov slovenski ilustrovan strokovni list, ki ga izdaja kmetijska družba v Ljubljani kot brezplačno prilogo k gospodarskemu listu „Kmetovalcu“. „Vrtnar“ je namenjen v prvej vrsti za pospeševanje „šolskega vrtnarstva“. Prav toplo priporočamo gg. učiteljem, ki se bavijo za vrtnarstvom, da si naročé „Kmetovalca“, kateremu je pridejan „Vrtnar“. Prva številka „Vrtnarja“ ima sledečo vsebino: Kaj hočemo? Kmetu pomoči! (Izvrsten članek od g. nadučitelja Žirovnika.) Vzgoja divjakov in semena (s petimi podobami). Deset pravil, kako drevje rezati. Raznotere vrtnarske reči. — „Kmetovalec“ s prilogo „Vrtnar“ stane za gg. učitelje in šolske knjižnice 1 gld. na leto in izhaja dvakrat na mesec.

— „**Popotnik**“, list za šolo in dom, je letos začel svoje IX. leto. Prva številka ima to-le vsebino: Vabilo na naročbo. — Novo leto. — Kako naj slovenska mladina obhaja 40letni spomin vladarstva Njih Veličanstva Franca Jožefa I. — Marka Fabija Kvintiljana govorniški pouk. — Železo. — Književna poročila. — Dopisi. — Razne stvari. „Popotnik“ izhaja v Mariboru dvakrat na mesec ter stane za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 60 kr.

— „**Slovanski Svet**“ (nov list) izhaja po dvakrat na mesec, vselej 10. in 25. dné meseca, in se plačuje ali pošilja naročnina upravištvu „Národne Tiskarne“ v Ljubljani. Naročnina je: za vse leto 3 gld., za pol leta 1 gld. 50 kr., za četrť leta 75 kr. Za ljubljanske naročnike in dijake veljá vse leto 2 gld. 80 kr., za pol leta 1 gld. 40 kr., za četrť leta 70 kr. „Slovanski Svet“ želí vzbujevati in utrjevati naše naobraženstvo, torej zlasti tudi učiteljstvo, kateremu ga priporočamo.

— „**Stritar-jevih zbranih spisov**“ izšli so 28., 29., 30. in 31. snopič.

D o p i s i.

Od Adrije. K najblažim čustvom, katera je vzprejelo človeško srce iz stvarnikove roke, prištevamo hvaležnost. Kako visoko čísla človeško to čustvo, kaže nam najbolje epitet, koji je nadelo nasprotnemu čustvu: črni nehvaležnosti. Zgodovina vseh časov in národov nam vé povedati, da se je hvaležnost od nekđaj smatrala najlepšim čednostim. Kot tako jo je slavil užé Cicero, rekóč: »Če tudi želim imeti vse čednosti, vender ni ničesar, kar bi mi bilo ljubše nego biti in kazati se hvaležnega«. — Prirodnost hvaležnosti nam spríčuje tudi živalstvo. Komu ni znana pripovedica o hvaležnem levu? Kdo ni še opazoval svojega zvestega psička, kako se izkuša kazati hvaležnega z dobrikanjem, cviljenjem itd.? Kako surov mora biti človek, ki se da od živali osramotiti zarad svoje nehvaležnosti! Vzvišena in plemenita je torej naloga vzgojevanja. Da vzgojevalec vzbuja in razvíja v mladem srcí hvaležnost, povzdiguje človeka nad neumno žival. Sicer pravi pregovor, da je nehvaležnost plačilo tega sveta, — in če kdo, občutimo mi učitelji nevšečnost tega pregovora, vender menim, da imamo tudi mi hvaležni biti in to v prvi vrsti svojim umrlim tovarišem, ki so nam v svojem življenji pomagali izvrševati težavno nalogo vzgojevanja, in za to se nam ponuja najlepša prilóžnost prav sedaj ob prestopu v novo leto. Naše skromne močí nam ne dopuščajo zadoščevati tej dolžnosti s postavljanjem bogatega spomenika, a nekaj moremo vender storiti: spomniti se moremo vkupno svojih preminolih tovarišev ob sklepu leta, v kojem jih je Bog poklical v boljšo prihodnost ter vkupno za-beležiti njihova imena poznim potomcem v hvaležni spomin.

Umrlo je lani na Kranjskem 5 učiteljev in 3 učiteljice, in sicer: Matija Japelj, učitelj v Senožečah, Kristij Lavrič, učitelj na Trebelnem, Jarnej Pirnat, nadučitelj v Prečini, Ferd. Šarec, učitelj v Topli Rebri, Franc Vencajz, učitelj v Postojini; Marija Ják-hel, učiteljica v Idriji, Lojiza Koblar, učiteljica v nunskem samostanu v Škofji Loki in M. Filomena Kraševce, učiteljica v uršulinskem samostanu v Ljubljani.

Na Štajarskem nam je pobrala smrt tudi 5 učiteljev in 2 učiteljici; ti so: Blaž Verranič, nadučitelj na Zgornji Polskavi, Josip Kokolj, učitelj v Št. Marjeti pri Rimskih toplicah, Josip Rojko, učitelj v Ulimji, Franc Maurus, podučitelj pri sv. Janži na Dr. Polji, Fr. Koceli, podučitelj na Zidanem Mostu; Florijana Brus, podučiteljica v Zrečah in Fani Zakrajšek, podučiteljica v Šoštanji.

Na Primorskem je umrl Ant. Hribar, voditelj c. kr. deške vadnice v Gorici.

Naj v miru počivajo!

Potemtakem bi bili lani izgubili 11 tovarišev in 5 tovarišic. Če primerjamo to številce mrtvecev s številom vseh slovenskih učiteljev in učiteljic (okolu 2000), moramo reči, da nam je bila smrt še precej mila. Sevéda je veliko vprašanje, ali so ti podatki (posneti po »Učit. Tovariši«, »Popotniku« in »Popotnikovem koledarju«) tudi natančni. Skoraj bi rekel da ne, osobito še gledé našega Primorja. Da bi se bila smrt pri nas zadovoljila le z jednim učiteljem, to mi je težko verjeti. — Kdaj doživimo primorski učitelji, da nam bode kak šolski list donasal redua sporočila o premeščenji učiteljev in razpisu učiteljskih služeb na Primorskem, kakor to čitamo v »Tovariši« za Kranjsko in v »Popotniku« za Štajarsko? — Gospodje okrajni šolski nadzorniki in zastopniki učiteljev v okrajnih šolskih svetih gánite se!

Pri tej priliki spomnimo se še dveh mož, katera nam je zasula smrtna lopata v prešlem letu, mož, ki nista bila sicer naša tovariša, a bila sta naša učitelja v marsikaterem pogledu; menim namreč naša umstvena orjaka Frana Erjavca in Frana Levstika. Oba imata poleg neizmernih zaslug za naš národ še posebno važnost za nas slovenske učitelje.

Erjavec je bil stoprv nekaj mesecev pred svojo smrtjo imenovan členom izpraševalne komisije goriške. Kdor pozná novi predpis o izpitih učiteljske usposobljenosti in primerja njega zahteve iz ljudskošolske prakse s šolanjem naših srednješolskih profesorjev na vseučilišči, mora priznati, da ni prav tako lahko za profesorja izpraševati ljudskega učitelja o metodičnem postopanju pri poučevanju v ljudski šoli. A prijatelj, ki je delal učiteljski izpit pod Erjavcem, pravil mi je večkrat, s kako bistroumnostjo, preglednostjo in gotovostjo mu je zastavljal ranjki Erjavec vprašanja o ljudskošolski praksi, držé se strogo postavnega predpisa. In to je bil prvi začetek! — Koliko bi nam bil ta mož še koristil!

Levstik se sicer ni poskusil na tem polji, a pokazal nam je dovolj sè svojimi otroško-krasnimi, nedosegljivimi pesmicami v »Vrtci«, s kakimi vzmožnostimi za zdravo pedagogiko in metodiko je razpolagal njegov orjaški duh; pokazal nam je, kako je treba govoriti z nežno mladino; da nas razume, da gre poučna beseda iz srca v srcé. Občudovanja in posnemanja vredna je tudi Levstika vzgledna skromnost, kakor tudi njega bistroumna, pravična in neizprosna razsodnost: dve poglavitni lastnosti, ki dičiti vsacega pravega pedagoga. Posebno pa je Levstik sè zadnjo koristil našemu národnemu slovstvu. Bilo je pred dobrim desetletjem in še prej, ko se je jel iz slovenskega pisateljstva javljati neki nevaren in pogubonosen izrodek; Levstik ga je krstil »slovenski pisachi«, ... kojim »ni bilo nič do prve pisateljske dolžnosti, katera neizprosna ukazuje: poprej se úči sam, o čemer hočeš potlej druge učiti v knjigah!« . . . . . kojih knjižni proizvodi so bili nagneteni »duševnega uboštva, nekritičnosti, nezrelosti, vihravosti, nevednosti in prevzetnosti«. Tem pisacem je zagrnil Levstik mogočni svoj »quos ego« ter takó »zaprl z tvornice temu nečistemu curku v slovenskem slovstvu, ki je žugal pokončati mej nami ves napredek, pokopati vse národno izobraževanje«. Ta zasluga Levstikova ostane slovenskemu národu nepozabna, zarad nje zasluži Levstik v naši slovstveni zgodovini častni naslov zaslužnih starih Rimljanov »pater patriae«. Slava njegovemu spominu!

Iz Primorja, 20. jan. (»Popotnikov« koledar.) Zopet leží pred nami lična knjižica, II. letnik »Popotnikovega« koledarja. Vi, gospod urednik, naznanili ste užé to v I. štev. »Učit. Tovariša« ob kratkem, a meni se zdí, da zasluži knjižica tudi malo oceno ter se tako opozorijo na njo tudi óni gg. tovariši, kateri si je niso še naročili. Nočem o tem reči, da bi bilo to delce Bog vé kak narastaj v našem slovstvu, a za nas slov. učitelje je važnejše, nego marsikaka druga knjiga slovenska.

Razcepljenost našega národa na več pokrajin občutimo mi učitelji bolj kakor noben drugi stan. In kakor so voditelji národa našega užé davno pripoznali to razcepljenost za glavno oviro národnemu razvoju našemu, tako bi morali tudi mi enkrat sprevideti, da smo si sami krivi, ako si naš stan ni še pridobil ónega spoštovanja, ki mu tice zastran potrebnosti, važnosti in omike, da se v zborih naših národnih zastopnikov čez naše prošnje za zboljšanje sramotné plače naše še vedno prehaja z lahko vestjo na dnevni red, in da smo v obče le mi tisti, katerim se vedno kaže s prstom na prazne denarnice. Aki bi bilo naše združenje zvezano s takimi težavami, kakor »zjedinjena Slovenija«, no, potem naj še bode, a ko v resnici zavisí le od nas in jedino od nas, ne vem užé, kako naj bi se nam reklo? In sedáj, ko se je v nas vender enkrat začelo bolje vzbujati čustvo za lastno čast, sedáj, ko so začeli naši vrli tovariši štajerski kazati tudi v dejanji navdušenost za naše združenje, sedáj, mislim, zasluži »Popotnikov« koledar še véčo našo pozornost — kot nekak predhodnik naši zvezi.

Z večine je letošnji koledar podoben lanskemu. Izostale so letos tiskovine za »urnike« in »imenik« (učencev), »na občno željo«. To utegne kedó pogrešati. A pomisliti je, da je s tako drobnjavo težko pogoditi prav celó večini učiteljev-odjemalcev, da o neučiteljih kar ne govorim, in letos je bilo to tem potrebnejše, ker je koledar izšel davno po pričetku šolskega leta. Za ta izostanek nas je pa gosp. izdajatelj odškodoval sè »statistiko učiteljskih društev v slov. pokrajinah« in z »imenikom primernih knjig za šolarske knjižnice«. Času primernejšega berila bi ne bil mogel omisliti svojeji knjižici. Posebno pa ugaja prvo našim sedanjim težnjam. Iz njega posnemljemo, da ima Štajerska 19 (in 3 nemška), Primorska 4 in Kranjska tudi le 4 učiteljska društva (»Slov. učit. društvo«, »Nár. Šolo«, »Vdovsko učit. društvo« in »Pedagogiško društvo«). Te številke delajo čast vrlim štajerskim tovarišem. Kranjski kolege bi pa pri svojih ugodnih odnošajih imeli lahko kaj več učit. društev. — Šematizem je jako pomnožen in spopolnjen. Rojstveni letnici je pridejana še službena letnica. To je se vé da pri posamnem učitelji malenkost, a zvedeti to o tolikobrojnem osebi in s takó različnih strani, ni gotovo igrača. Prav takó so usovršeni podatki o izpraševalnih komisijah za ljudske in meščanske šole, da je imenu izpraševalca dodan tudi učni predmet, katerega izprašuje. S tem bode ustrezno učiteljskim začetnikom - neizprašencem. Pomnožitev pa zadeva posebno naše Primorje. Pomnožen je imenik z učitelji tržaškega mesta, lošinjskega, pazinskega in puljskega okraja. Izdajatelj ima prav, da je obrnil svojo pozornost temu najvažnejšemu delu svojega koledarja. Pravim: najvažnejšemu; kajti koledar ima svojo posebno veljavo le zaradi šematizma. A ravno šematizem je, ki dela izdajatelju največo preglavico, in letos menda bolj, nego lani, iz česar sledí — menim — tudi zakasnjnost v letošnjem izdanji. Ni čuda! Za izdavanje knjig zadostuje v obče vzmožnost in marljivost pisateljeva, da o drugih potrebnostih ne govorim; za šematizme ste te lastnosti sami problematične veljave. Izdajatelju šematizma je treba pridnih in večjih sporočevalcev. A teh navadno manjka. In to pomanjkanje zavira tudi koledarjevega izdajatelja. Sam mi je tožil, koliko dopisnic (s pridejanimi dopisnicami za odgovor) je pisal posamnim učiteljem prošé jih kratkega sporočila, a prejel ni niti tega, niti odgovora. Sramota! Ali bi ne zaslužili taki ljudje, da bi se njihova imena objavila?! Ako bode slovensko učiteljstvo tako hvaležno možem, ki se ne bojé ne troškov, ne truda za njegovo čast, potem bi človek res užé obupal nad našo bodočnostjo. Kedó se naj za nas še trudi, ako smo preleni podpirati ga le z dvema vrsticama! — Pa upajmo, da je število tacih nezavednežev vendar le pičlo, in da se ogromna večina slovenskih učiteljev zaveda vzvišenega svojega stanja v človeškeji družbi ter hoče po svojih močeh podpirati vsako podjetje, ki bi mu bilo v čast. Zatorej slovenski učitelji, naročajte se pridno na »Popotnikov« koledar!

Da je koledar izšel še le po novem letu, utegne nekoliko zavirati njegovo razpečanje. Dobro bi bilo, da bi bil izšel pred novim letom. Dà, najbolje bi morda bilo, da bi izhajal užé septembra meseca. Takrat se pričnè po nekaterih krajih šolsko leto, in marsikateri učitelj si mora preskrbeti ročni katalog, za katerega bi mu koledar dobro služil. Tembolj, ako bi imel tudi tiskovine za imenik in urnike. Pa užé vem, kaj poreče g. izdajatelj . . . . . da mu takrat še ni mogoče dobiti vseh potrebnih podatkov, katere prinaša šematizem o tekočem šolskem letu. Prav. Pa, ako bi imel šematizem podatke za prešlo šolsko leto ter bi za prihodnje leto prinesel premenjene le óne podatke, ki se dajo določiti do konca julija?

Iz Celovca. † Monsignor Andrej Einspieler je v 16. dan januarja t. l. o 9. uri zjutraj, v 75. letu svojega prezaslužnega življenja umrl. Družba sv. Mohorja žaluje za njim kot svojim očetom. Podrl se je ž njim najmočnejši steber mnogim dobrodelnim napravam in družbam; odstopil je z bojnega polja neprestrašeni boritelj za »vero, dom, cesarja«. S krvavečim srcem plakajo ne le Koroški, temveč vsi drugi Slovenci za svojim preblagim prvakom. Tudi slovensko učiteljstvo kliče na njegovem grobu kot svojemu velikemu prijatelju: Slava in hvaležnost njegovim visokim zaslugam!

Iz Ribnice. Naš mnogospoštovani nadučitelj gosp. Josip Raktelj je 16. preteč. m. mej sprehodom tako nesrečno padel, da si je nad dlanjo zlomil levo roko.

Iz Metlike. (Zahvala.) Blagorodni gospod Fran Stajer, c. kr. notar v Metliki, blagovolil je nižeje podpisanemu podariti deset (10 gld.) goldinarjev v nakup raznega šolskega blaga ubogim učencem tukajšnje čveterorazrednice. — Za ta velikodušni dar se blagom dobrotniku in šolskemu prijatelju v svojem in v imenu uboge šolske mladine najprisrčneje zahvaljuje

Andrej Šest,
šolski voditelj.

Iz Šmartina pri Kranji. (Zahvala.) Slavno društvo »Národna Šola« je naši šoli za uboge učence poslala raznega šolskega blaga, za katero se pristrčno zahvaljuje

Nik. Stanonik,
učitelj.

Iz Krškega. Vabilo h koncertu, kateri se priredi dné 5. februvarja t. l. v prostorih »Bralnega društva« v Krškem na korist »Pedagogičskemu društvu«. — Spored: 1. A. Schuller: »Sirena«, overtura. 2. Nagovor. 3. A. Nedvéd: »Na goró«, mešani zbor. 4. A. Nedvéd: »Oblakom«, mešani čveterospev. 5. Deklamacija. 6. Flotow: »Marta«, potpuri. 7. G. Meyerbeer: Arija iz opere »Robert«, sopran-solo. 8. Iv. pl. Zajec: »Večer na Savi«, možki zbor. 9. F. Schubert: »Na morji«, bariton-solo. 10. A. Foerster: »Venec Vodnikovih pesnij«, mešani zbor. 11. V. Parma: »Pozdrav Gorenjskej«, valček po slovanskih napevih. 12. Ples. — Začetek točno ob 8. uri zvečer. — Vstopnina za osebo 80 kr. za obitelj 1 gld. 50 kr. Preplačila se hvaležno vzprejemajo.

V Krškem, meseca januarija 1888.

Odbor.

Iz Ljubljane. Kako so bile učiteljske peticije v VIII. seji v deželnem zboru kranjskem rešene. (Poročevalec finančnega odseka gospod profesor Šuklje.) »Izročili so peticije učitelji litijskega, postojinskega in črnomaljskega okraja, potem bila je izročena tudi prošnja ped. društva na Krškem, katera se je v nekem oziru obravnavala tudi v finančnem odseku, dočim bode upravni odsek o večini njene vsebine imel poročati. V vseh peticijah nahajamo skoraj ene in iste želje, da si lahko usojam poročati o teh peticijah sumarično.

Učitelji imenovanih okrajev prosijo prvič, naj se jim v pokojnino všteje tudi provizorna službena dóba, t. j. službena leta pred učiteljskim izpitom. Finančni odsek je bil tega mnénja, da tej prošnji ne gre pritrčiti in sicer 1. zaradi tega ne, ker bi taka izprememba bila v nasprotji s §. 56. drž. šol. zakona z dné 14. maja 1869. l. — Ta §. določuje, da je vštevna le ona službena dóba, katero je dotičnik dostal po svojem učiteljskem izpitu bodisi kot definitivno, bodisi kot provizorno nameščeni učitelj.

Torej dež. zbor ni kompetenten predrugáčiti določil drž. šol. zakona; to pa se lahko užé naprej pové, da drž. zbor ne bode voljan, iz svoje inicijative prenaréditi kaj v tem vprašanji in zaradi tega se lahko odkloni ta prošnja.

Z druge strani je pa pomisliti, da bi s tem le škodovali šolstvu našemu in ravnali ne na korist, ampak v kvar našemu šolskemu interesu.

Sedaj namreč se vtevajo le leta po učiteljskem izpitu. V interesu našega šolstva je gotovo, da so vsi učitelji kar hitro mogoče v istini postavno kvalifikovani, da imajo v istini sve-dočbe o vseh postavnih izpiti. Ker se sedaj dóba pred izpitom ne všteva, je to nagib za učitelje, da kar hitro mogoče skrbé napraviti svoj izpit. To bi, ako vstrežemo želji dotičnih peticij, odpadlo, in imeli bi mnogo starejih učiteljev brez učiteljskega izpita, kar bi le na kvar bilo našemu šolstvu. — Iz teh razlogov misli finančni odsek, da ne gre pritrčiti temu petitu in nasvetuje: Slavni zbor naj to točko učiteljskih peticij odkloni.

Druga želja učiteljev meri na to, naj se sedanja 40letna službena dóba skrajša na 35 let. Tudi temu finančni odsek ne more pritrčiti, kajti razviditi je, da učitelji v primerno mladih letih lahko pridejo do svojega učiteljskega izpita, torej do pravice gledé pokojnine — učitelj počéz rečeno lahko z 22. do 23. leti, učiteljce pa navadno še nekoliko prej. Ni torej povoda, da bi se službena dóba, ki sedaj obsega 40 let, skrčila na 35 let.

Učitelji postojinskega okraja zahtevajo 3., naj se drugače razvrstijo učiteljske plače na Krasu. Vsled večje draginje, ki obstóji na Krasu, mislijo namreč postojinski učitelji, da bi trebalo tako razvrstiti učiteljske službe na Krasu, da se uredi po številu razredov in da bi na pr. na vseh Kraških 4razrednicah ne samo nadučitelj, temveč tudi drugi in tretji učitelj bila v prvem plačilnem razredu, torej z letno plačo 600 gld.

Finančni odsek ni bil tega mnénja, da bi se pritrčilo tej želji. On opozarja na to, da bi se s tem morala predrugáčiti §§. 38. in 39. deželnega zakona z dné 29. marca 1879. l. Istina je po mojem mnénji, da določba tega deželnega zakona ni ravno ideal, da je uvrstitev po golih odstotkih učiteljskega osobja nekako preveč mehanična. Z druge strani pa se mora priznavati, da bi se ta zgolj nvanji moment še mnogo bolj poostril, ako se ne bi gledalo na starost, ne na sposobnost, ne na kvalifikacijo dotičnega učitelja, temveč zgolj na faktum, ali službuje na eno-ali večrazredni šoli.

Vsled tega je bil finančni odsek tega mnénja, da gre odkloniti tudi to prošnjo.

Učitelji litijskega okraja prosijo dalje, naj se počitnice raztegnejo iz 6 tednov na 2 meseca. Tukaj je zopet opozarjati, da bi se temu petitu moralo ugovarjati ravno iz peda-

gogičnega stališča. Užé na srednjih šolah se čujejo sodbe odkušenih pedagogov, da so 2mesečne počitnice predolge, da mladina v tem času veliko preveč pozabi, kaj pa celó v ljudskih šolah! Potem je poudarjati, da za to ni pristojen ne deželni, ne državni zbor, ampak da to spada v eksekutivno področje, v katero segati deželnemu zboru ni mogoče.

Prosilo se je dalje in sicer v vseh peticijah, naj se 5letnice odmerijo, ne kakor sedaj po minimalni plači, temveč po dejanskih plačah. — Tù sem pridenemo tudi prošnjo pedagogičnega društva Krškega, katero se izraža v istem smislu, kakor vse druge učiteljske peticije, s katerimi se je nam danes baviti. Gledé tega je moral finančni odsek razjasniti najprej neko pomoto, v katerej se očividno nahajajo naši učitelji. Oni poudarjajo v svojih prošnjah, da je enako razmerje tudi v drugih kronovinah. Temu ni tako, temveč je razvidno iz dotičnih deželnih zakonov, da v vseh tistih kronovinah, kjer so ustanovljene petletnice, se odmerjajo le od najmanjše plače, ne pa od dejanske. Opozarjam zlasti na sosedne dežele, tako n. pr. na §. 27. štajerskega deželnega zakona z dné 4. februarja 1870. l., na §. 19. koroškega zakona z dné 17. jan. 1870. l., na §. 30. goriškega in na §. 29. istrskega deželnega zakona. Povsod vidimo, da ravno tako računajo, da se te 5letnice v sosednih deželah ravno tako odmerijo, kakor pri nas. — Potem pa je treba pomisliti tudi finančni efekt, katerega bi morala taka izprememba imeti. Deželno knjigovodstvo, katero je poprašal poročevalce, predno je sè svojim nasvetom stopil pred finančni odsek, izračunilo je, da bi bilo, ako se ustreže tej želji, treba zvišati normalno-šolskega zaklada potrebščino za 4.190 gld. Ako mislimo, da potrebščina tega zaklada raste z vsakim letom, da smo od lanskega leta poskočili za 8.300 gld. in ako gremo do leta 1883. nazaj, poskočili smo skoraj za 48.000 gld., potem je razvidno, da deželni zbor sedaj ni v položaji, da bi tej prošnji mogel ustreči.

Zadnja želja, katera se nahaja v teh peticijah, meri na to, naj se dovoli stanarinska priklada onim učiteljem na večrazrednih ljudskih šolah, kateri nimajo prostega stanovanja, ali primerne stanarine.

Finančni odsek je bil pač tega mnénja, da je položaj takih učiteljev v istini težaven, da je posebno učitelju — ne tako učiteljici težavno službovati s 400 — 450 gld. na leto v kakem trgu ali mestici in plačevati drago stanovanje, akoravno nima nobenih opravičnih doklad, čestokrat tudi nobenega stranskega zaslužka. Finančni odsek pa je moral gledati na denarni efekt in iz računov deželnega knjigovodstva je razvidno, da bi v tem slučaju, ako bi le po 40 gld. hoteli dati takim učiteljem stanarinske priklade, morali zvišati kredit za naše ljudsko šolstvo zopet za 7.560 gld. To so številke, katere tako jasno govoré, da jim v sedanjem položaji tudi finančni odsek ni mogel ugovarjati.

Finančni odsek je bil torej tega mnenja, naj se za letos odkloni tudi ta terjatev ljudskih učiteljev. Zato pa bode pri proračunu normalno-šolskega zaklada, pri oni točki, katera zadeva podpore, nasvetoval, ravno z ozirom na take učitelje neko večjo vsoto. Vsled tega in ozirajoč se na navedene razloge nasvetuje finančni odsek, da se prošnje učiteljev litijskega, postojnskega in črnomalskega okraja, ob enem pa tudi prošnja pedagogijskega društva na Krškem v kolikor pride v poštev pri tej priliki, odkloni. — In to je obveljalo.

— Po sklepu c. kr. deželnega šolskega sveta z 20. in po sklepu c. kr. mestnega šolskega sveta z 21. preteč. m. so se v soboto 21. preteč. m. tukajšnje srednje in vse druge javne in zasebne ljudske šole zaprle, dokler traje osepična epidemija. Tudi v ljubljanski okolici v Šiški, na Brezovici, na Dobrovi, v Šent-Vidu in v Šmartinem pod Šmarijno Goro je šolski pouk zaradi osepnice prenehal.

Razpisi učiteljskih služeb.

Na enorazredni ljudski šoli na Smuki je izpraznjena učiteljska služba s 400 gld. letne plače, s stanovanjem in z opravično doklado 30 gld. Prosilci naj svoje prošnje postavnim potom do konec meseca januarja t. l. vlagajo pri podpisnem okrajnem šolskem svetu.

C. kr. okrajni šolski svet v Novem Mestu v 11. dan januarja 1888. l.

Na čveterorazredni ljudski šoli v Bolci (v tolminskem šol. okraji) se bode umestil podučitelj oziroma podučiteljica s postavnimi dohodki. Prošnje se vlagajo pri c. kr. okrajnem šolskem svetu v Tomini. Prosilci, ki bi hoteli orglati, dobijo za to še posebej 100 gld. plače.

Listnica uredništva. G. A. R. v Ž.: Imenovana serija in br. nima dobitka. — Vse p. n. g. g. naročnike, ki kaj pozvedujejo o razpošiljanji in plačevanji našega lista, prosimo, naj se o tem zglašajo pri založništvu in upravnistvu (v Milic-evi tiskarni), kajti uredništvo se ne pečá z vnanjimi zadevami.